

enato



Czeław

Wiosna

MĚSTO BRZEŽNÁ

KDYŽ MĚSÍC

Když svítí měsíc a procházejí se ženy
v květovaných šatech
Žasmi nad jejich očima, řasami a celým
spořádáním světa.
Zdá se mi, že z tak veliké vzájemné
náklonnosti
Mohla by nakonec vzejít poslední pravda.

VZNI CREATOR

Přijď, Duchu svatý,
ohýbaje /nebo neohýbaje/ trávu,
zjevuje se /nebo ne/ jazykem plamene nad
hlavou,
když je senoseč anebo když k orbě vyjíždí
traktor
v údolí ořechových hájů anebo když sněhy
zaválí chudobné jedle v Sierra Nevadě.
Jsem člověk pouze, a proto potřebuji
viditelné znamení,
časné se znavím při stavbě schodů abstrakce.
Prosil jsem nejednou, viš sám, aby postava
v kostele
zdvihla pro mě ruku, jedinkrát, jednou.
Ale chápu že znamení mohou být jen lidská.
Probuď tedy jednoho člověka, kdekoli na zemi
/ ne mne, vždyť přece vím, co je slušnost/
a dovol, abych v pohledu na něho mohl
obdivovat Tebe.

OKNO

Vyhlédl jsem z okna o rozbřesku a spatřil
mladou jablůnku
průzračnou v jasu.

A když jsem vyhlédl znovu o rozbřesku stála
tam velká jablon
obtěžená ovocem.

Tedy uplynulo zajisté mnoho let ale nepamatuji
se na nic
co se událo ve smi.

SLOVA

Docela jako by z brebentění v povětří,
ze slov přesypávaných lopatou, měřených
tóny

cośi ubývalo. Ale zvuk ruší zvuk
a uprostřed hluku vzniká ticho.

Zaznamenejme, že měl v sobě jakousi lhostejnost
Hád pil a povídal, ale když mu milovnice umění
vyčítaly, že neposílá nic nakladatelům, smál se
přivolával ty konce, neboť přirodičtí verva
si vystačí sama a štěkot tulení

je to co je. Život způsobuje smrt,
příboj se rozpadá v pěnu. Oč méně zdání.

Bylo to jak v daleké, velmi daleké zemi
jeho dětství, kdy ještě vůbec nevěděl,
že nějací tam chtěli zachránit vlastní já
skládající po nocích při svíčkách slovo ke
slovu.

NA CESTĚ

K čemu povoláný? Pro koho povoláný? Veliký
Bože, poslepu, přes obzory z bavlny,

Fatamorgány rudých záblesků na tvrzcích
přímořských provincií,

Přes dým páleného vína nad lážky potoků či
blankytnou myrhu ztemnělých kostelů.

Do nedostižné kotliny zastíněné navždy slovy
kde nahé klečící omývá neskutečný pramen.

Bez jablka poznání na zákrutách mezi zení
a nebem k zaschlé krvi hrudířova pole.

Vyděděný z proroctví, prožívající svůj chléb
pod vysokokmennou borovicí silnější než naděje,

KDEKOLI

Kdyby se současně břicha, kolena, oči, vlasy
lidí, kdekoli jsou, na Randolph Avenue v Chi-
cagu, na cestách Turkestánu,

objevily v jediném pronikavém jasu, teď, ta dy
a vždy, a všude,

Kdybychom, postavení na vahách klinik, pohy-
blivé rentgenovy skelety s abstraktním srdcem,

Slyšeli jak tpe rozborně namozborný život,

A kdyby nahý před zrcadlem, dotýká se každé
části obecného těla,

Nehleděl místo mne kdokoli, ona, on, mezi
provincií jest a mezi provincií není,

Jak snadné by bylo uvěřit v osud od počátku daný,
než hnil se z horských zříděl čas,

V královskou korunu, ve věštbu sudiček nad
kolébkou.

TVRZENÍ A ODPOVĚĎ

- Láska k Bohu je láskou k sobě.
Hvězdy a moře vyplňuje nejmladší já
sladké jak polštář a cucaný palec.
- Bylo by nelichotivé pro klanějící se,
kdyby luční koník vrzáním v horké trávě
mohl oslavovat tu vlastnost, které se říká
b ý t
všobecně, nevztahuje ji jen k své osobě.

Čím více

Čím vícekrát za den tě znevažují,
Čím vícekrát tě posměváčci korumají
a křičí urážky: jaká je tvá síla,
Nebo tě řadí k památkám minula,
Čím více žalu, posměchu, hněvu, obvinění,
Že na tvá slova se nehýbe kamení,
Čím jasněji vidím, co se popřít nedá:
Že vpravdě jsi alfa i Omega.

ZARLESTÍ

Krásný je lidský rozum a neporažený.
Ani mříž, ani drát, ani stoupa na knihy,
Ani rozsudek vyhnanství nezmohou nic proti
němu.

On ustavuje v jazyce obecné pravdy
A vede nám ruku, když píšeme s velkým písmenem
Pravda a Spravedlnost, však s malým lež a
křivda.

Nimě to co je stanoví to co má být,
Nepřítel zoufalství, přítel naděje.
On nezná Žida ani Řeka, otroka ani pána,
Když nám dává na starost společné hospodářství
světa.

On z mrzké vřavy týraných výrazů
Vysvobozuje soudy přísné a jasné.
On nám praví, že všechno je stále nové pod
sluncem,

Otvírá zatuhlou dlan' toho co již bylo.
Krásná a velmi mladá je Filo - sofie
A s ní v souručenství poezie ve službě obra.
Příroda sotva včera slavila jejich narození,
Zvěst o tom horám přinesli jednorožec a
ozvěna.

Slavné bude jejich přátelství, jejich čas
je bez hranic.

Jejich nepřítelé kráčejí ke zkáze.

AKO POETIKA ?

Vždycky jsem toužil po formě rosnější,
která by nebyla ani příliš poezí ani příliš
prozou
a umožnila by porozumění, aniž by toho,
autora nebo čtenáře, trýznila nadměrně.

V samé podstatě poezie je něco nepatřičného:
vzniká v nás cosi, o čem jsme nevěděli že
je v nás, což
pomrkáváme tedy jako by z nás vyskočil tygr
a ohonem se bijící po bocích stánu ve světle.

Proto se říká správně, že poezí diktuje
daimonion,
třebaže je přehnané ujišťovat, že je to anděl.
Těžko pochopit odkud se bere ta pycha básníků,
když nejménou je jim hanba pro jejich zřejmou
slabost.

Který rozumný člověk by chtěl být říší démonů,
kteří se v nás chovají jako doma, hovoří mnoha
jazyky,
a jako by nebylo dost na tom, že mu ukradli
důsta a ruku
zkoušejí pro své pohodlí měnit jeho osud?

Peněvadž chorobné se dnes cení,
může si někdo myslit, že jen žertuji
aneto jsem přišel ještě na jeden způsob,
abych vychvaloval Umění pomocí ironie.

Byl čas, kdy se četly jen moudré knihy
pomáhající umět bol a neštěstí.
To přece není totéž jako nahlížet do tisíce
děl pocházejících přímo z psychiatrické kliniky.

A přece je svět jiný než se nám zdá
a my jsme jiní než ve svém bláznění.
Lidé tedy zachovávají mlčící slušnost,
získávajíce tak uznání příbuzných a sousedů.

To je užitek poezie, že nám připomíná,
jak je těžké zůstat sám sebou,
když náš dům je otevřen, ve dveřích není klíč
a neviditelní hosté vcházejí a vycházejí.

Co tedy vyprávím, poezie samozřejmě není.
Neboť verše se mají psát zřídka a neochotně,
z nevyhnutelné povinnosti a jen s nadějí,
že dobrých, ne zlých duchů jsme nástroji.

TVŮJ HLAS

Proklínej smrt. Nespravedlivě je nám určena.
Pros bohy, ať dají snadné umírání.
Kdo jsi, ta trochu ambicí, žádnosti a tužeb
nezaslужuje za trest příliš dlouhou agonií.
Mám jen co máš udělat, sám, se smrtí
jiných,
dětí obklíčených ohněm, žen bitých olovem,
vojáků oslepených,
která trvá mnoho dní, teď, tady, vedle tebe.
Bez přístřeší je tvá lítost, němá tvé slovo,
a bojíš se rozsudku za to žeš nic nemohl.

OSTROV

Myslí na ten ostrov, choť-li, oceánská bál,
jeskyně porostlé vínem, pod fialkami prameny.

Je mi strašně, sotva si vzpomínám na sebe tam,
v jedné z těch středozemních civilizací od
kterých se dlouho pluje temnotou a šelestem
ledovců.

Zde prst ukazuje v krystalu ramízky a hrušně,
ohlávku, vědro u studny, a tehdy věřím, ano,
žil jsem tam kdysi, přivyklý všemu.

Ukřívám hlavu v plášti, naslouchám přílivu,
potácím se a natíkáám nad svou hloupostí, i když
i moudrý bych nedokázal změnit ničí osud.

Nad svou hloupostí tehdy i později i teď, za
kterou bych tak velmi chtěl dostat odpuštění.

KDYŽ JSEM BYL MALÝ

Když jsem byl malý a půjčoval si dobrodružné knížky na straně ulici Malá Bohulanka ve Vlně,

ně a nic jsem nevěděl, že jednou budu mít syny a jeden z nich bude říkat tato slova:

"Viš, Indiáni a Eskymáci se nemají rádi a proti mezi nimi byla pustina, tam nechodili žádní lidé.

A to jezero, Wild Lake, tak nazvali v roce 1920, protože tehdy udělali expedici z Fairbanku podél řeky Yukon a dál podél té řeky co vytéká z jezera, teď má název Wild River.

Od Fickus cabin kde lze přistát je k jezeru třicet mil přes hory avšak cestami vyšlapanými medvědy a trochu nepřijemně, protože může vylézt grizzly.

Bylo mi podivné, protože jsem šli a šli s Menderem, až jsem se cítil úžasně unavený a potídl byl den.

Nemohl jsem pochopit, že v létě nezapadá slunce, a hory pomalé, holé, les je jenom níže, nad vodou.

Fickus, to nemíná zda zabil bratra a musel utíkat, on říká že to není pravda, má dobrou log cabin a rýžuje zlato, takové desky na které lije vodu a zlato zachycuje.

Má taky všude nastraženy pasti a když chytí vlka dostane 50 dolarů a ještě 50 dolarů za kůži.

A má letadélko a různá místa kde může přistávat a je tam Willy, jeho pomocník, který přijel na Aljašku se ženou aby udělal kariéru ale žena umřela.

Willy zdá se není při smyslech, je jako člověk, ale sedí a sotva hýbe čelistmi, říkájí, že má křesťanské víze.

Fickusova žena je čekyňačka, tam ze severu od oceánu, ale chtěla by bydlet ve městě a Fickus a ~~leader se~~ jí vozí bomby a butanen.

Už vím, že Fickus a Meader se setkali v Bettlesfieldu a bylo to potom, co mi Meader nakázal jít do hor a zavalit Fickusovo letiště kmeny a kamením.

- Nu co, Frede, zavalils má letiště, povídá Fickus, ale Meader na to - jistě, co mají co přijíždět tví lovcí. A jaksi se dohodli, ale bez velkého přátelství.

A než Meader vybudoval svou chatu na Will Lake, byl tam již traper který naměl v zimě co na práci a četl tedy Bibli, a žil tam mnoho let, takže uměl celou Bibli zpaměti.

Je to četl všechny nápisy na plechovkách od konzerv ale když mu Meader chtěl dát knížky, odmítl, protože knížky jsou ďábelské, a snad měl pravdu, protože Meader by mu jistě dal svého Mischeho.

Frede mnou Meader měl sekymáka, z té visky za horami, malý, pět stop, ale unesl na zádech víc než já.

Jeromže už za týden onemocněl steskem po domově a Meaderovi mu musela každý večer dávat alkohol, protože jinak nemohl usnout."

Tento text tvorí asi 1/3 celkového rozsahu
sbírky Czesława Miłosze: *Miasto bez imienia*.
Institut Littéraire, s. a. r. l., 1969.
NOWA, Varšava 1979. /přel. Varian/
enato rodzin 83

Místo kritické poznámky o autorovi přikládáme
Správa švédské akademie, která byla pronesena
a příležitostí udělení Nobelovy ceny za literaturu
roku /1980/.

Správa švédské akademie:

Ossian Milosz se narodil v Litvě r. 1911
ve šlechtické rodině, v prostředí, v němž by-
ly stále živé staré lidové tradice, které mě-
lo i bohaté a složitě dědictví historické. In-
dustrializace tam tehdy ještě nezahájila, lidé
žili v těsném společenství, v téměř přírodních
podmínkách. Tato země, kultura ani lidé již
asociují. Nacistický teror, genocida a vál-
ka tam vytvořily dílo, které svou hrůzou a ro-
sáhlou přeměnou vše, co Polsko a baltické země
poznalo během jejich moderní historie.

Mládí strávil Milosz v polské Vilni a tam
také ukončil studia. Patřil do čela mladé ge-
nerace prahoucí po obnově poezie, generace,
jež se později hrdinsky účastnila pozemního
protihitlerovského hnutí ve jméno obrany svo-
body své vlasti. Jako přesvědčený socialista
se po válce zapojil do intelektuálního i po-
litického života nového Polska, stal se v
něm vynikající osobností reprezentující kulturu
své země v zahraničí. S příchodem studentů vál-
ky se politické klima změnilo, začala stalin-
ská éra. V roce 1951 opouští Polsko a usazuje
se v Paříži jako "svobodný spisovatel" - oz-
načení přinejmenším nezabavené ironie. V roce
1960 se stěhuje do USA aby tam na univerzitě
v Berkeley v Kalifornii přednášel polskou li-

teraturu. Jeho kořeny však nadále tkví v
Jolamu a svazky s duševním životem své ze-
mě nikdy nepřerušil.

Duševní rozpolcenost, stále ruznost vol-
by mezi různými druhy solidarity, [✓]Je, jak
ve smyslu fyzickém, tak i duševním, spiso-
vatel - emigrant - cizinec, pro něhož
je fyzická emigrace v zásadě jen odrazem so-
ciálního či dokonce náboženského dušev-
ního vyhnanství v obecném lidském smyslu.
Svět, který Milosz ve své poesii, próze a
esejích představí, je svět, v němž člověk
žije od chvíle vyhnání z ráje. Jenže onen ráj,
z něhož byl člověk vyveden, není nějakou pří-
zračnou idylou, ale ideou starého zákona a
jeho obroz a klam, se Satanem - rodným riva-
lem v panování nad světem. Ale, ničivá síly
jsou promísčeny se silami dobrými, tvůrčími -
a jedny i druhé jsou stejně skutečné a
přítomné. Pro tvorbu Milosze i jeho jeho svě-
tonázor jsou typické napětí a kontrasty. V
jeho názorech bývá spatřována přítomnost ma-
niehojských prvků, což sám básník potvrzuje.
Jedním z nejdůležitějších posláních básníka je
podle Milosze "...obrana člověka před tichou
galerií", poukazování na to, jak těžké je zá-
stávat sám sebou.

Vpřevládá Milosze je bočně z patosu kazate-
le křesťanského nebo křesťanského, bočně vášnivě snahy
přivést nás k vědomí, že jsme byli vyhnáni z
ráje a žijeme jako vyhnanci, ale že také ne-
máme smrtetovat ráj bez boje se silami zla a ni-
čení. Vidět skutečnost takovou, jaká je, ještě
neznamená vidět vše v černých barvách, nezna-

*
Roznost různého skoncování s hynoucími kul-
turními a společenskými vzorci provázají Mi-
losze od počátku jeho tvorby.

není poddat se pochybnostem, podobně jako vidět vše v jasných barvách by nemělo vést k ztrátě pocitu skutečnosti, ... a tím spíše docházet k stírání existujících protikladů kvůli kompromisu nebo výhodnosti. Napětí, rezervovanost, vášně, konflikty - tato skutečnost vyděděných, tato zároveň dobrovolná i silou vnučená diaspora - to je reálný obsah našeho života.

Základ k poznání života a světonázoru Miłosze představují: do velké míry autobiografický román / jehož hrdina se ne náhodou jmenuje Bronis - nověpřicelí .../, četná díla politického i literárního charakteru, stejně jako literární analýzy. Pro pochopení jeho poetické tvorby jsou nedocenitelné, bohužel jsou však v omezeném množství přístupné pouze v překladech. Ize v nich nalézat odrazy prožitků z let dětství a raného mládí, a zvláště setkání s přírodou, lástí k nelehké historii Litvy i Polska i k jejich společné kultuře a bohaté historické poezii. Politické analýzy, kterému získaly mezinárodní vážnost, jsou charakteristické zvláštní psychologickou pronikavostí.

Miłosz je výrazně intelektuální básník, s hlubokým filosofickým vědomím, a širokou znalostí dějin ideí, básník vychováván katolickým vědomím, systémem myšlení, jež připomíná vzdělání a způsob myšlení Leszka Kołakowského, jeho krajana a duchovního spřízněnce. Jeho poezie je erudovaná a dialektická - mnohohlásá, plná podtextů, znám stylu a režii, polyfonická ve své stavbě. A současně je

bášníkem myslivým. Platí za vynikajícího
umělec slova, tvrdí se, že obsah jeho ver-
šů může pochopit jenom ten, kdo čte po-
lsky. Je těžké pořídit s tím, že by zvláštností
takového jazyka, jeho harmonie, rytmus a
sensualizmus mohly být překládaný věrně tlu-
moženy. A přesto je i v překladech cítit bo-
hatství myslivé citlivosti básníka. Ubra-
nost Miłoszova jazyka, sugestivní a překva-
pivá, mohla vzniknout jedině díky jeho vlas-
tním zkušenostem, jeho bohaté představitivosti,
paměti, prožitkům. Intelektuální prvky,
občas přímě sofistické, vyvažuje Miłosz vy-
jimečnou schopností postřehu a myslivé cit-
livostí. Miłosz - vyhnanec není v žádném
případě odcizen. V konkrétní skutečnosti,
v tradicích, v lidském společenství hledí
oporu a povzbuzení k obraně před ničitelství-
mi silami vládnoucími ve světě, na nějž jano
byli vyhnaní proti naší vůli. Je pro něho
charakteristická schopnost zachovat perspek-
tivu i bezprostřední zaujetí. To platí i pro
vztah k jeho nové vlasti, v níž je stále -
- po dvaceti letech pobytu - cizincem, se
svým cizím jazykem i kořenem - a přesto jej
toto cizí společenství akceptovalo, je básní-
kem, kterého je třeba překládat, aby byl po-
chopen, a jenž je zároveň obdivován i ceněn,
ovšem jaksi prostředkovně a jen za nedokonalý
odraz skutečné tvorby. Jene v takové situa-
ci se podle jeho názoru nacházíme my všichni -
- básníci i ne-básníci.

Pro tvorbu Miłosze je charakteristické

ohrožené množství forem i tónat, napětí, zhu-
vů vášnivost, ale současně tvrdá disciplína
i neomylná intuice. Bezohledné mladistvá hor-
livost mu nikdy nedovoluje poddat se lidské
bezmoči, sklonem jazyka k slovním iluzím, zá-
chvatům soucitu, výčitkám svědomí, "že jsme
nemilovali jak se patří / bídný popel v Buch-
senhausenu / absolutní láskou nad míru člově-
ka". Tato horlivost se u něho rojí s vzrů-
stým, zkruceným a širokým pohledem na člověka
a se snahou o vědomý, stoický a přímo epiku-
rajský heroismus. Setkáváme se a nacházíme
u něho zatvrzelost i hněv, násilné krajnosti,
skoro nietzschovské ve svém výrazu ... Jeho
dílo je bohaté náladami, plné dramatismu,
chvilami agresivní a provokující. Týká se to
nejen poezie, ale také prózy, románu, analý-
zy i bohaté esejistiky, jež se nezaslouženo
ocitla ve stínu jeho poezie.

Czesław Miłosz je těžkým spisovatelem v
nejlepší slova smyslu - komplikovaným a
intelektuálním, nutícím k přemýšlení, vylá-
dícím si pozornost, proměňným v náladách
od lyrismu k vášnivě angažovanosti, od abstrak-
tnosti ke konkrétnosti. Je spisovatelem vel-
ké váhy - počínajícím také proto, že je tak
komplikovaný, jak je.

enato

podnia 83